

Graben set mod Kohlmarkt, 1782. Trattnerhof, som Mozart boede i, er den høje bygning forrest til højre i billedet.

I Trattnerhof afholder Mozart i marts tre egne subscriptionskoncerter med en uges mellemrum, den 17., 24. og 31. marts 1784, hvor han sandsynligvis førsteopfører hhv. klaverkoncert nr. 14, 15, og 16, KV 449, 450 og 451. Subscriptionskoncerter svarer til vore dages abonnementskoncerter, dvs. at publikum købte en række koncerter hos en arrangør, som dermed var sikret en indtægt. Ved denne og mange senere lejligheder er det Mozart selv, der er arrangøren, og det er ud over det økonomiske også en god promovering af ham selv som komponist og musiker. (Det skete i øvrigt også, at der blev arrangeret koncerter i godgørende øjemed – der var jo ikke de samme sociale sikkerhedsnet dengang som i dag).

Det er dog ikke i Mozarts egen lejlighed, koncerterne finder sted, for den er alt for lille, men i bygningskompleksets store sal, der imidlertid ikke var større, end at Mozarts 174 abonnenter sandsynligvis har måttet stå op.¹⁵⁵

Der finder også en privatkoncert sted i ejerens store 10-værelseslejlighed på første sal i maj 1784.¹⁵⁶ Trattners anden og meget yngre kone, Maria Theresia Trattner, var elev hos Mozart, og han nævner i et brev til sin far, at hun har bedt ham organisere det hele til denne koncert.¹⁵⁷ Programmet er ukendt, men har jo givetvis blandt andet indeholdt klaverkompositioner. Mozart kan sagtens have deltaget i flere privatkoncerter i byen, som vi ikke kender til i dag. Der var et vist salonliv i Wien på dette tidspunkt efter fransk forbillede, både hos adelige og hos velsituerede borgere.

Ægteparret Trattner blev og forblev på venskabelig fod med Mozartfamilien og var gudforældre til fire af deres børn, og Mozart fik i øvrigt rabat på huslejen. Han dedikerede to betydelige klaverværker til Maria Theresia Trattner, nemlig sonaten i c-mol, KV 457, og fantasien i c-mol, KV 475. Begge er komponeret, mens han boede i Trattnerhof, og de blev udgivet samlet. Som regel solgte man for et engangshonorar værket til en forlægger, der så havde både rettighederne og risikoen. Hverken komponist eller forlægger var dog beskyttet, for copyright i vores dages forstand fandtes langt fra endnu.

W.A. Mozart: Klaverkoncert nr. 14, Es-dur, KV 449

1. Allegro vivace
2. Andantino
3. Allegro ma non troppo

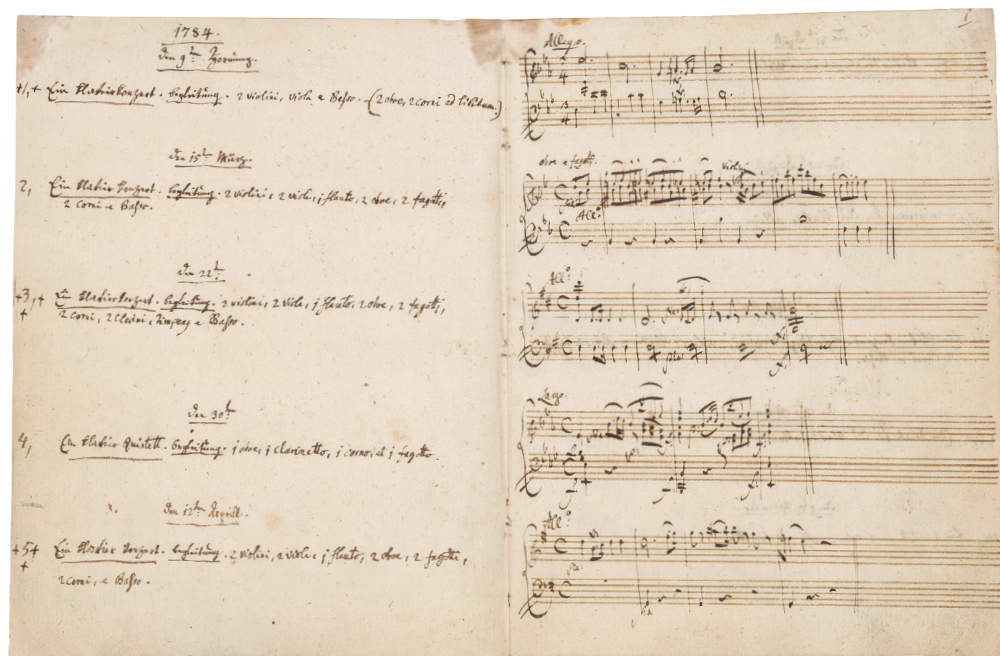
Den 14. klaverkoncert er dateret Wien, den 9. februar 1784. Det bliver et år, hvor Mozart skriver hele seks klaverkoncerter! Papir-

studier har vist, at den 14. klaverkoncert åbenbart er påbegyndt allerede i 1782. Omtrent halvdelen af første sats er skrevet på dette tidligere tidspunkt.¹⁵⁸

Besætningen i den 14. klaverkoncert er ud over klaveret 2 oboer, 2 horn og strygere. I sin værkfortegnelse skriver Mozart udtrykkeligt ”2 oboer, 2 horn ad libitum”. Dermed lægger han sig op ad det foregående sæt af klaverkoncerter, nr. 11, 12 og 13 med deres variable besætninger. Strygerne kan også her besættes solistisk, for Mozart skriver selv i et brev til sin far, at koncerten ”kan udføres à quattro uden blæseinstrumenter”.¹⁵⁹ Koncerten er i Mozarts egen opfattelse anderledes end de følgende klaverkoncerter, for i et senere brev til sin far adskiller han nr. 14 i forhold til den følgende gruppe af nr. 15, 16 og 17: ”Den i Es-dur hører ikke dertil. – Det er en koncert af ganske særlig art og mere skrevet for et lille end et stort orkester.”¹⁶⁰

I foregående afsnit kom ordet værkfortegnelse ind for første gang, for i februar 1782 begynder Mozart på at skrive en kronologisk værkfortegnelse, der med sin gamle skrivemåde hedder ”Verzeichnüss aller meiner Werke vom Monath Febrario 1784 bis Monath 1...”, dvs. ”Fortegnelse over alle mine værker fra måneden februar 1784 til måneden 1...”. På venstresiderne står datoer og de faktuelle oplysninger om værket, og på højresiderne står begyndelsestakterne (såkaldte *incipits*) på hvert af værkerne (se illustrationen). Det første værk, Mozart skriver ind i sin nye værkfortegnelse, er den 14. klaverkoncert. På samme side er der forbløffende nok yderligere tre klaverkoncerter!

I et brev til Leopold nævner Mozart, at han har skrevet klaverkoncert nr. 14 ”til frk. Ployer, som betalte mig godt for den”.¹⁶¹ Barbara Ployer (også Babette, egentlig Maria Anna) var elev af Mozart. Formodentlig havde hun siden sin mors død i 1779 boet i Wien hos sin fars adelige fætter, Gottfried Ignaz von Ployer, som var Salzburg-

Første opslag i Mozarts fortegnelse over alle sine værker. Bogen måler 22,3 x 17 cm. Her ses første opslag med de første værker, hvoraf fire er klaverkoncerter! Værkerne på dette opslag er klaverkoncert nr. 14, nr. 15, nr. 16, klaverkvintetten med blæsere, KV 452, og klaverkoncert nr. 17. Mange af Mozarts manuskripter og dokumenter er overleveret til i dag, og mange er gået tabt. En hel del har været ad mange om- og vildveje pga. køb og salg, tyveri, brand og krig. Værkfortegnelsen blev efter hans død modstræbende givet videre af Constanze, ligesom mange andre noder og dokumenter, som hun også solgte en del af, idet hun havde brug for pengene. Den seneste privatejer af Mozarts værkfortegnelse var den østrigske forfatter Stefan Zweig, som havde en stor manuskriptsamling, og som flygtede fra Salzburg til London i 1934. Stefan Zweigs arvinger donerede i 1986 hans samling til British Library i London. Værkfortegnelsen var tidligere digitaliseret, og man kunne bladre og læse i den, men den har været utilgængelig, siden det omfattende cyberangreb på British Library i oktober 2023. Leopold havde faktisk tidligere lavet en lille fortegnelse allerede i Mozarts barndom, som Nannerl arvede og solgte videre. Den befinder sig i dag i Bibliothèque Nationale i Paris.

Mozart lavede undervisningsmateriale

til nogle af sine elever, herunder Barbara Ployer. Nodematerialet til Ployer, KV Anh. H 1, nr. 1 (tidligere 453b), er overleveret, men ufuldstændigt. I øverste højre hjørne af en af nodesiderne har Mozart lavet kruseduller og en lille tegning, der formodentlig forestiller Barbara Ployer.

hoffets repræsentant (hofagent) i Wien. Både han og hans hustru, Antonia von Ployer, var musikelskere og hørte til dem, der abonnerede på Mozarts koncerter, og de afholdt også selv koncerter i deres statelige lejlighed i den indre by. Idet de var velhavende, fik Barbara Ployer musikundervisning, både praktisk og teoretisk, af både den berømte teoretiker og komponist Johann Georg Albrechtsberger og af Mozart.

Senere skrev Mozart også sin klaverkoncert nr. 17, KV 453, til hende samt en lille sørgemarch for klaver til hendes stambog, KV 453a. At dømme efter de to klaverkoncerter, som han skrev til Barbara Ployer, har hun været en særdeles dygtig pianist.¹⁶²

Den 14. klaverkoncert uropførte Mozart ved en koncert i Trattnerhof den 17. marts, og seks dage senere spillede Barbara Ployer den i Gottfried Ignaz von Ployers hus i Wien.¹⁶³

Første sats står i 3/4-takt, ligesom i klaverkoncert nr. 11, men karaktermæssigt er der stor forskel mellem den vuggende førstesats i nr. 11 og den faktisk ret alvorsfulde, næsten strenge førstesats i nr. 14. Allerede i den fine orkesterindledning står man som lytter på usikker grund i dens næsten abrupte vekslen mellem alvor, harmonisk vidt forgrenet dramatik og lysere lyriske temaer, som både har en smule vemod og noget legende i sig. Det er karaktertræk, der går igennem hele den kompakte sats, hvor der er udsøgt afbalanceret samspil mellem orkester og solist.

I andensatsens åbning står der "sotto voce", dvs. med dæmpet eller tilbageholdt stemme, og det dæmpede eller tilbageholdte karakteriserer faktisk musikken i hele den særdeles smukke sats. Øret kan være tilbøjeligt til at fokusere på klaverstemmen i denne kønne musik, men orkesterstemmerne er pragtfulde, så det kan være meget givende at lytte satsen igennem, mens man mentalt prøver at sortere klaverstemmen fra (selvom det ikke er nemt).

Når det så er sagt (og gjort), er det også værd at lægge mærke til den korte dialog mellem klaver og orkester, der mange steder er ved fraseafslutninger, hvor orkestret kommer med et kort ekko af eller et kort variationssvar på sluttonerne. Henimod slutningen er der to gange to steder, hvor rollerne byttes om, så det er klaveret, der kommer med et ekko.

Det har for nylig vist sig, at Mozart i denne smukke ørehænger-sats åbenbart citerer en i dag helt ukendt opera af Gluck, nemlig arien "Oggi Amor fra lacci miei" fra *Tetide* (1760).

Den brillante tredjesats, der er fuld af kontrapunktik, er egentlig en rondo, men episoderne mellem det karakteristiske rondotema fanger så lidt af ens opmærksomhed, at satsen, som flere har bemærket, næsten består af ét tema. Det er virkelig rondotemaet, man lægger mærke til, igen og igen. Med stor lethed lader Mozart temaet optræde i orkester og klaver i forskellige skikkelser – det optræder for sig selv eller som imitation, det optræder fugeret, og det optræder i fuld eller forkortet version som akkompagnement. Kontrapunktik kan være lærd – her er det en leg.

Man bliver fuldstændig overvældet af de mange temaindsatser i orkestret og i klaveret samt af det spændstige, rytmiske forhold mellem solist og orkester, så det kan være givtigt at lytte til satsen i tre separate omgange – først udelukkende lytte til orkestret og dernæst udelukkende lytte til klaveret og til sidst lytte til det funklende samspil i dette glædesfyrværkeri.

Satsen slutter med en separat coda: Rondotemaet, der er i 2/2-takt, bliver efter en kort Eingang forvandlet til 6/8-takt – en helt anden fornemmelse.